

...STAELLITIUM ANIMI.

J. L. Vives

STORAGE-ITEM
MAIN - LPC

LP9-F22F

U.B.C. LIBRARY

PA 8588

S38

1883

THE LIBRARY

THE UNIVERSITY OF
BRITISH COLUMBIA

JOANNIS LUDOVICI VIVIS
VALENTINI
SATELLITIUM ANIMI.

DENUO EDIDIT

JACOBUS WYCHGRAM.

VINDOBONAE
APUD A. PICHLERI VIDUAM ET FILIUM.
MDCCCLXXXIII.

JOANNIS LUDOVICI VIVIS

SATELLITIUM ANIMI.

DENUO EDIDIT

JACOBUS WYCHGRAM

PHILOS. DOCT.

VINDOBONAE.

APUD A. PICHLERI VIDUAM ET FILIUM.

MDCCCLXXXIII.

JOANNES LUDOVICUS VIVES, cujus hie sententiae venustae post duo triave paene saecula denno typis exscriptae sunt, in numero virorum qui de literis humanioribus e barbarie mediæ aevi restituendis bene meriti sunt praecipuum locum obtinet. Anno 1492 Valentiae natus postquam ibi literarum elementis imbutus est, Lutetiam profectus in studia philosophica et theologica nec non grammatica incubuit summaque diligentia egregiaque quadam indole inter ceteros praestans mirum est, quanta discendi celeritate omnes commilitones superarit. Huc accedebat, quod jam illo tempore in professores academiae scholasticam studiorum rationem, quam perversam esse acute perspexerat, serviliter amplexos libello famoso, qui „contra pseudo-dialecticos“ inscribitur, vehementer invectus est, id quod tam prospere ei successit, ut studia academica paulo post vinculis scholasticis liberarentur. Postquam per quatuor annos Lutetiae versatus est Brugas se contulit, in qua urbe multos populares invenit (nam Belgica tunc sub regis Hispanorum imperio erat), e quibus gens Valdaurarum eum benigne atque liberaliter excepit, exceptusque matronae Margaritam filiolam tunc octavum aetatis annum agentem prima literarum

elementa docuit, quam eandem decem ferme post annis in matrimonium duxit.

Sed cum audisset Erasmum omnium illius temporis doctorum virorum longe celeberrimum Lovaniae scholas habere, Vives in hanc urbem profectus brevi illo magistro optimo eodemque amico familiarissimo usus est. Is tunc apud Frobenium librarium Basilensem Sti. Augustini opera denuo edenda susceperat, qua in re Vivem socium sibi adscivit, libros „de civitate dei“ commentario ut ornaret.

Sed post aliquot menses Vives ut victum sibi pararet magistri munus suscipere coactus est apud Guilielmum de Croy, nobilem quendam juvenem, cui imperator ipse valde favebat. Qui cum subita morte correptus esset, Vives egestate et inopia oppressus esset nisi auctore Thoma Moro, cui Erasmus amicum eximia laude commendaverat, Catharina Angliae regina, cum stipendium munificentissime praeberet, eum invitasset, ut in Britanniam veniret atque aulae regiae decus et ornamentum Londini versaretur. Qua invitatione Vives grato animo accepta in insulam illam trajecit ibique per quinque ferme annos magnis honoribus auctus commoratus est. Ipsa regina cum imprimis ei faveret Mariae filiae studium et eruditionem Vivem sic moderari voluit, ut, etsi ipsa ejus disciplina non utebatur, tamen magistro accuratissime praescriberet quibus rebus et qua ratione eam instrueret. Ita rem se habuisse cognoscitur etiam ex parvulo libro, qui „de

ratione studii“ postero tempore inscriptus est. Praeterea Vives de rebus judicialibus et grammaticis in academia Oxoniensi scholas habuit, quibus non raro rex ipse una cum regina interfuit.

Sed aliquot post annis in regis offensionem incurrit, cum inter Henricum VIII. et conjugem discordia orta esset ex divortio illo infami. Vives enim quia in hac re a partibus reginae stetit — nam persuasum ei erat omnino innocentem eam esse — factum est, ut a rege in libera custodia quadraginta ferme dies haberetur et ab aula regia relegaretur. Qua de causa reginae ipsius jussu Britanniam reliquit neque unquam eo revertit. Sed cum non desisteret discidium regis et reginae diligenter observare eum non fugit concordiam inter eos conciliari haudquaquam posse. Itaque cum Campegius cardinalis in Angliam venisset, ut de hac re iudicium faceret, Vivesque a regina invitaretur ut causam suam defendendam susciperet, etsi miserrimam mulieris sortem vehementer dolebat, precibus ejus non satisfacit metuens, cum opem ei ferre non posset, ne ipse magnum periculum subiret. Quam ob rem Catharinae, quae perfidum eum esse amicum putaret, gratiam amisit adeo ut regina quam pecuniam summa munificentia ad id tempus largita erat mittere desineret. Sed tanta jam Vives florebat gloria, ut quod ad victum sufficeret scriptis facile sibi pararet; itaque usque ad obitum, anno 1540, studiis literarum et libris componendis Brugis fere semper commoratus totum se dedit.

Hactenus de vita Vivis, quam tamen leviter tantum et junctim adumbravi. Jam pauca de ejus scriptis addam.

Omnium prope literarum scientia philosophus Valentinus ceteris praestitit. Non solum de rebus philosophicis et grammaticis, sed etiam de theologicis et historicis summa diligentia et solertia disputavit. Tantum vero aberat, ut in his rebus in universum tractandis operam collocaret, ut id unum imprimis spectaret, quomodo vitam hanc nostram et ipsi quam beatissime peragere et alios beatos reddere possemus. Scripsit libellum qui „de subventione pauperum“ inscribitur, ex quo pietatem in homines vere christianam ei fuisse cognoscitur; alio libro egit de pace inter principes christianos facienda, qua facta omne bellum in praesens et in futurum tempus auferretur; scripsit cum alios libros tum omnium longe praestantissimos de educandis et instituendis pueris et puellis. Sunt in numero scriptorum id genus, quae „de disciplinis“ et „de ratione studii“ inscribuntur. Quoniam vero educare est non solum adolescentium animos ad virtutem formare, sed etiam totius vitae humanae ita rationem instituere ut beata et esse et haberi possit, Vives scripta aliquot composuit, quibus omnem recte vivendi viam atque rationem qualis sit explicavit; quo in numero sunt qui inscribuntur libelli „in sapientiam introductio“ et imprimis „satellitium animi“, quod opusculum infra denno typis exscribendum curavimus.

Licet satellitii haec vel illa sententia ad Mariam principem et regis filiam postea ipsam regnaturam pertineat, tamen longe plurimae ejusmodi sunt, ut a quolibet non sine usu et delectatione legi possint. Qua de causa omnibus et juvenibus et senibus, viris et feminis hunc Ludovici Vives libellum vere aureum offerimus sperantes fore ut non paucis et commodo sit et delectationi!

Lipsiae, die XII m. Januarii a. MDCCCLXXXIII.

J. W.

*) Satellitium scriptoris nostri secundum exemplum, quod anno 1541 Basileae vulgatum est, typis exscribendum curavi, cum perspexerim inter omnes quae quidem in meas manus venerunt editiones nullam omnino esse accuratiorem.

Caes. et reg. typographia aulica Teschineriensis
CAROLI PROCHASKA.

JOANNES LUDOVICUS VIVES

D. MARIAE

CAMBRIAE PRINCIPI HENRICI VIII ANGLIAE REGIS FILIAE

SALUTEM.

Solitum est principibus adhiberi satellitium, quod pro custodia corporis ac vitae illorum perpetuo excubet, recepto magis more quam sapienti aut probò: quum principes eo ipso metum suum testentur, qui fere ex conscientia nascitur, nec ulla certior custodia sit aut fidelior quam innocentia et populorum amor, qui non armis aut terrore extorquetur, amore, fide, diligentia, cura communium commodorum elicitur. Nec immerito laudata est Agasicles Lacedaemonum regis sapientissima vox posse quemvis sine satellitio regnare, qui sic subditis imperaret, ut filiis pater. Sed si consuetudo tot annorum usu comprobata tolli tam subito non potest, ne custodibus corporis istius careas parentes tui curabunt. Ego vero a matre tua, inclyta et sanctissima femina, rogatus satellitium circumdabo animo tuo, quod te securiorem ac tutiorem praestabit quam hastati aut sagittarii quicumque. Nam haec corporea custodia corrupta nonnunquam vel pretio vel metu vel deliciis imperatorem suum aut deseruit, ut Neronem, aut prodidit, ut Galbam, aut etiam occidit, ut Pertinacem. Hi abs te semel bona fide asciti pectora sua pro salute tua omnes obicient. Est enim majus animo periculum a viribus et astu vitiorum, quam corpori ab externis aut intimis simultatibus, quanto cuique carior esse

debet animus quam corpus et vitiorum callidiores insidiae atque occultiores et eorum tyrannis gravior et interitus animi acerbior et terribilior. Accipies igitur satellites ducentos aut paulo plures, quos sic tibi facies familiares, ut nec noctu nec interdiu, nec domi nec in publico sinas a tutela tui vel latum unguem discedere, ne his aut certe similibus destituta praedae sis Diabolo, qui, ut Petrus ait, tanquam leo rugiens circumit quaerens quem devoret.

Symbola appellavi, quasi notas quasdam, cujusmodi vetus mos erat principibus se insignire, quod et fit hodie. Sed latius res patuit, ad vulgum etiam progressa: unde tanquam ex stultitiae fonte manarunt illa stolidae cujusdam arrogantiae, quae hoc tempore principes usurpant, indigna non modo Christianis sed etiam gentilibus, quibus illi omnibus minantur, omnes terrent: et sibi ipsi plus tribuunt quam homini est concessum majoremque in potentia sua fiduciam collocant, quam in Deo. Intelligi potest de quibus loquar nec mihi explicatius quicquam dicere necesse est. Ejusdem ferociae sunt insignia leonum, ursorum, pardorum, luporum, serpentum, draconum, molossorum, aquilarum, vulturum, gladiatorum, ignium, et hujusmodi, tanquam pulchrum et magnificum et vere principe dignum sit talis esse ingenii, qualis sunt illa, atrocis, rapacis, saevi cruentique. Quanto praestaret aliquid pro insignibus ostendere quod humanitate, comitate, lenitate, dulcedine alliceret atque invitaret aut gravitatis et praestantiae magnitudine ac majestate detineret.

Porro symbolorum haec est lex, ut sententiam absolvant verbis ad summum quinque et quo breviora sunt hoc venustatis plus habeant, quale est illud Augusti: *Matura*. Obscuritatis aliquid et allegoriae symbolum condit, ut paulum a naturali sensu deflectatur, modo ne tanta sit, quanta Pythagoras est usus, ut ab intelligentia dictorum suorum arceret imperitos, qui symbola sua longissime verbis abduxit illinc, quo sensus spectabat: adeo ut Tyrrhenos induxerit illis citra omnem allegoriam parere, quum eam non assequerentur. Idcirco et expositiunculas addidi breves quidem pro rei argumento sed in hoc tantum, ne te in multis ambiguitas vel remoraretur vel falleret. Mihi pro hoc satellitio nolo stipendium aliud numerari quam ut lex Christi, unde sunt nobis haec desumpta, utique volumus, in tota vita atque actionibus tuis regnet, magno exemplo privatarum, si talis sis princeps ipsa, quod facile consequeris matris tuae imitatione. Homini enim christiano quod potest amplius praemium aut praestabilius in hac vita contingere aut ad futuram fructuosius quam videre rectas suas admonitiones non irritas cecidisse? et opera sua auctam aliquorum pietatem? Impartiat tibi Dominus Jesus spiritum suum, ut et felicissima quam diutissime vivas et fortunis omnibus probitatem anteponas.

Brugis, ad Calendas Quintiles, 1524.

1. Scopus vitae Christus.

Sit hoc primum symbolum tanquam felix auspiciam ceterorum, quo monemur omnia referenda in Christum et in eum dirigenda ut jaculantium sagittas in scopum.

2. Pax Christi.

Haec est quae in totum hominem placidissimam concordiam et quietem invehit, ne quid in ipso tumultuetur nec cum alio intus aut foris pugnet vel dissentiat.

3. Murus aeneus sana conscientia.

Impenetrabilis est enim et qui maxime hominem tutatur, ex Horatio:

hic murus aeneus esto:

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

4. Felicitas unica, intus nil strepere.

Fons humanae felicitatis et miseriae in animo est, qui si tranquillus sit suavissime agimus, sin commoveatur insuavissime, ut si fons turbetur coenosa est aqua, si quiescat liquida et gustui grata.

5. Bonis omnia in bonum.

Homo probus et sapiens, quaecunque sive bona contingant sive mala, ad suam utilitatem vertit dexteritate sapientiae, Deus etiam omnia, quae dat caris sibi, convertit in salutis instrumentum, sicut Paulus inquit: diligentibus Deum omnia redeunt in bona.

6. Suspicionibus securis.

Non indulgendum suspicionibus, non leviter averte-
tendae, sed securibus rescindendae.

7. Virtus instar omnium.

Nulla enim re ad bene vivendum indiget, qui eam habet; quod Stoici senserunt, sed id sentire Christianos magis decet.

8. Virtus circa fortunam valida.

Et hoc ex Stoicis et Christianis.

9. Tibicen fortunae virtus.

Infirma sunt sine virtute quaecunque vel exterius contingunt vel corpori, ideo sustentaculum fortunae est virtus, hoc enim in aedificiis est tibicen.

10. Sanus intus et exterius.

Juvenalis ex Socrate:

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.

11. Antidotum vitae patientia.

Horatius, cujus dolori remedium est patientia, hoc est verum antidotum contra tot venena hujus vitae, quibus undique intrinsecus et extrinsecus invadimus.

12. Sal vitae amicitia.

Insulsa est enim vita sine amicitia et maxima quaeque oblectamenta insuavia, ut Cicero in Laelio declarat.

13. Oculus vitae sapientia.

Sapientia est rerum humanarum et divinarum notitia, qua sublata caeca esset vita nostra et in densissimis tenebris destituta.

14. In virtute oculi et manus.

Inspicienda enim virtus et agenda.

15. Multi nimium, nemo satis.

(habent, intellige). Ex Seneca: fortuna multis nimium dedit, nemini satis. Nam multi quum plus quam sufficit aut oportet possideant nondum tamen videntur sibi habere satis, quod ad cupiditatem vivunt, quae insatiabilis est.

16. Satis hoc contento.

Nihil tam exiguum, quod non sufficiat ei qui amplius non requirit.

17. Satis relicturo.

Quid juvat tam multa congerere aut tam anxie custodire, cum, velimus nolimus, relinquenda sint.

18. Intus quam exterius formosior.

Vera pulchritudo est in animo, idcirco Stoici solum sapientem vocabant pulchrum. Cicero de fin. 3 et Socrates apud Platonem in Alcibiade (de votis) optabat ut intus pulcher efficeretur.

19. Intus quam exterius ornatior.

Ornamenta interiora sunt virtutes, eruditio, acumen, quae excellentiora sunt vestimentis aut forma corporis.

20. Harmonia interna.

Ut nihil ab alio dissonet sed sit concertus in animo dulcissimus; hanc veram esse musicam dicebat Socrates.

21. Velle instar omnium.

Apud Deum sufficit velle; et gentilium sunt illa celebrata:

Si desunt vires tamen est laudanda voluntas.
Et: voluntas pro facultate.

22. Natura quis pauper?

Nulli potest deesse, quo se sustentet; sic enim providit natura, ut facile suppetat animantibus alimo-

nia, modo ne quis putet se non posse vivere sine pane siligineo et pisciculis ex mari Aegeo advectis aut aviculis multo parandis; panis et aqua vitae sufficit, interim solum olus.

23. Opinione quis dives?

Nemo est humanis opinionibus dives, quae in immensum nostros usus auxerunt, ut nemo tam habeat multa, cui non aliquid deesse videatur; quo fit, ut dives non sit, cum aliquid requirit amplius. Ita si errorem communem recipimus nec sua opinione quisquam erit dives nec aliena.

24. Nec malum, nec frontem.

Nec mali quid feceris, reveritus Deum, nec quod malum aestimetur, reveritus homines, tum ne alios offendas aut exemplo sis ad malum.

25. Sapiens solus longaevus.

Vita enim stultorum non est vita. Ea demum est vita, quae per sapientiam agitur. Ita praefendus est unus dies sapientis longissimae aeternitati stultorum; (ex Cicerone V. Tusculanarum quaestionum).

26. Nocere promptum, ut pessimum.

27. Prodesse abstrusum, ut optimum.

Nihil est tam imbecillum aut tenue, quod non possit aliqua nocere, sed prodesse difficillimum, non

est hoc cujusvis. Et nocere pessimum, nempe diabolicum : prodesse vero, utpote divinum, praestantissimum ; idcirco nemo explicare debet vires suas nocendo, cum aranei morsus possit hominem necare, sed juvando, quod rarum est et pulcherrimum divinaeque naturae cognatum.

28. Pauper egens, non carens.

Non est pauper qui caret, sed qui eget, qui desiderat. Socrates forum ingressus „quam multis“ inquit „ego non egeo“.

29. Alienis lacrimis cautior.

30. Alieno risu laetior.

Non est gaudendum alienis malis, sed danda opera, ut illis fiamus cautiores, ne in illorum causam incidamus, nec invidendum alienae laetitiae, sed gaudendum, tanquam si tibi contigisset.

31. Cor canum in juvenili corpore.

Ut sit prudentia senilis in juventute, cor enim sedes est ingenii et mentis, unde cordati homines.

32. Pedica nimia fiducia.

Decipitur facile quisquis nimium fidit aliis, sed potissimum qui sibi ipse, ne virtuti quidem suae, unde facile nascitur arrogantia et vanitas, quae saepissime virtutibus succrescit.

33. Columbi oculus in serpentino corde.

Hoc ex Evangelio: estote prudentes ut serpentes et simplices ut columbae. Decet enim nos corde sapere sed oculo in iudicando uti minime maligno aut vafro.

34. Oculus in scepro.

Nulla virtus magis decet principem quam prudentia. Quid enim aliud est potentia in stulto, quam gladius in manu furentis? Istud sumptum ex Hieroglyphicis Aegyptiorum.

35. In virtute delphinus.

Narrant nullum animalium celerius esse delphino. Admonemur non debere nos differre bene agere, sed uti in eo aggreudiendo magna celeritate.

36. In ultione Callipedes.

Suetonius in Tiberio refert hunc seu hominem seu animans aliud, quum diem totum se commoverit, non promovere tamen cubitum unum, ut tarditas illa in proverbium venerit. Significat symbolum lentissimos debere nos esse in ulciscendo.

37. Temporis minister.

Allusio ad vetus oraculum: „tempori pare“, de quo Plato et Cicero et Seneca. Accommodare se debet unusquisque tempori nec speret coacturum se tempora, ut suis rebus serviant. Ipse potius praesenti rerum statu subserviat.

38. Temporis parcus dispensator.

Et istud vetus: „tempori parce“. Nihil carius debet nobis esse; quippe nihil est aliud tempus, quam vita, quam unusquisque tantum se amare profitetur, quum nullius rei magis sit prodigus, quam temporis. Seneca de brevitate vitae eodem spectat:

39. Magno vendendum tempus.

40. Gloria crocodilus.

Animal est in Nilo amne Aegypti, cujus hanc ferunt naturam, ut persequentes fugiat, fugientes persequatur: sic gloria quaerentes fugit, negligentes sequitur. Sallustius de Catone: quo minus gloriam petebat, hoc eam magis assequebatur.

41. Hemerobia vana gloria.

Aristoteles scribit ad Hypanim Scythiae fluvium nasci bestiolas, quae ad perendinum diem nunquam perveniant, quae hac de causa dicuntur ἐφημερίδες et ἡμερόβιοι, quasi diariae: sic inanis gloria cito extinguitur nec diuturna esse potest.

42. Disce vivere.

43. Disce mori.

Utrumque ex aequo discendum et recte vivere et recte mori. Nemo recte moritur, qui non recte vixerit.

Hoc est totius vitae exercitium, ut bene vivamus nec iniquo moriamur animo.

44. *Vive ut post vivas.*

Sic est hic vivendum, ut ad alteram perveniamus meliorem atque adeo veram vitam: nam praesens vita quid aliud est quam peregrinatio?

45. *Virtus exercetur, non perit.*

46. *Generosa virtus flatu accenditur.*

47. *Virtus inimicitiis fortunae crescit.*

Eodem pertinent, virtutem majorem fieri adversis, tanquam materia suorum incrementorum. Medium referri potest vel ad flatum iratae fortunae vel ad laudem.

48. *Extorquet quies.*

Nullum imperium gravius aut potentius quieto, in quo inest plus autoritatis et majestatis quam in vehementi et turbulento. Tale describit Vergilius (I Aeneidos): ac veluti magno in populo etc. et Claudianus de consulatu Manlii Theodori: imperium concitatum ut multum habet impetus sic minus virium: citius contemnitur, facilius frangitur.

49. *Terret imperium.*

De imperio vehementi, quod metum quidem incutit, sed debilitat subditorum vires.

50. Blandum imperium imperiosum.

Majores enim habet vires et fortius cogit. Ausonius: „blando vis latet imperio“.

51. Domitrix omnium patientia.

Vergilius: vincenda omnis fortuna ferendo est. Fortuna et casus humani et impetus hominum retunduntur, si opponatur moles patientiae: quod ostenderunt martyres nostrae pietatis.

52. Nobilitatem non dat unus dies.

Nemo est nobilis, quod his aut illis parentibus natus sit, nec sors nascendi, quae uno die contingit, facit nobilem, sed praeclari virtutis actus. Juvenalis:

Tota licet veteres exornent undique cerae
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

53. Generositas virtus, non sanguis.

Ad idem tendit. Inductione ad eam rem utuntur. Quis equus generosus? quis canis? nonne qui optimus? et sic in ceteris animantibus ac stirpibus. Ergo et generosus homo non alius, quam optimus.

54. Fortuna nimis blanda hamata.

Publius in mimis: „fortuna eum blanditur, captatum venit“. Nulla est alia fortuna, quam Deus, sed adinonemur non efferri, non fidere corporis aut divitiarum successibus: hi enim fortunae nomine solent

intelligi. Nec Deus nos fallit, ipsi nos fallimus, stulte utentes rebus.

55. Fortuna fallacior, quo blandior.

Quod ego ad moderationem animi Cardinali Croio dederam: sed non tam symbolum id fuit, quam vaticinium. Nam quum se effusissime fortuna in illius et Cerviani patrum sinum effudisset, repente utrumque absumpsit, sed Cardinalem adolescentem adhuc alterius et viginti annorum.

56. Stabilissima fortuna stultissima.

Idem mimus: „fortuna nimium quem fovet, stultum facit“. Adimit enim mentem et tantis successibus insolescit animus humanus, ut jam nec alios ferre possit nec se. Memini matrem tuam sapientissimam dixisse mihi, quum à Sion ad Richemundiam cymba reveheremur, se quidem temperatam et mediam quandam fortunam malle, quam vel asperimam vel lenissimam: alterutrum tamen optandum si esset, electuram citius tristissimam quam blandissimam: infelicibus non deesse consolationem, fortunatis deesse mentem. Quod dictum vere pudici pectoris et sapientis ego apud multos in hac regione celeberrimum feci.

57. Corpus excors fragile.

Horatius: „robur sine consilio mole ruit sua“, et apud Ciceronem saepe „nihil esse vires citra consilium.“

58. Cor vel incorporeum firmum.

Consilium magnas per se habet vires etiamsi corporeae vires desint, quod ostendit natura in formicis et apiculis. Sallustius: „non virbus aut velocitate corporum res magnae geruntur, sed consilio, autoritate“. Eadem est sententia Ciceronis in Catone majore.

59. Fideli nullae serae.

Omnia ei conceduntur, nihil est ei clausum. Theognidis „o Cyrne, argento fidelis praestat et auro!“ Contra infideli nihil est satis clausum.

60. Autoritas rerum gerendarum telum.

Plura perficit autoritas, quam vires aut etiam consilia. Declarari hoc potest in principibus, qui magnas res gerunt non tam opibus aut sapientia, quam autoritate et majestate. Bella dicebat Caesar fama plurimum confici. Multum quoque interest, quis dicat, honoratus an inhonoratus, ut ait apud Euripidem Hecuba.

61. Veraci creditur et mentienti.

Propter autoritatem et praeceptam fidem.

62. Mendaci non creditur et jurato.

Aristoteles interrogatus, quid lucrarentur mendaces, respondit: ut, quum vera dicant, nemo credat.

63. Magnus amoris amor.

Nihil est quod sic eliciat amorem, ut amor. Martialis: „hoc non fit verbis, Marce; ut ameris ama“. Est naturalis quaedam in rebus conjunctio et harmonia, ut nemo illum oderit a quo diligitur. De hoc Plato, Seneca et alii.

64. Philtra amor.

Itaque non est opus alio poculo amatorio ad amorem exprimendum, quam amore.

65. Magnum satellitium amor.

Claudianus:

„Non sic excubiae, nec circumstantia pila
Ut tutatur amor“

Sallustius: „non arma aut opes praesidia regni sunt, sed amici: nemo enim vult nocere ei quem amat“. Simile est quod sequitur.

66. Firmissimae opes amor.

Non modo impia sed stulta est etiam in rebus mundanis illorum vox, qui ajunt omnia in pecunia esse constituta, amorem parum posse: quum videamus maximas opes propter odium subversas, minimas vero et infirmas in amicitiiis constabilitas. Hinc verbum vetus: ubi amici ibi opes. Apud Germanos et Scythas nullae fuerunt olim opes aliae.

67. Ubi terror ibi timor.

Necesse est eum timere, qui terret alios: ex vetere sententia apud multos celebri.

68. Ubi uber ibi tuber.

Apulejus in Floridis: nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin et tamen admistum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaque laetitia subsit quaequam vel parva querimonia, conjugatione quadam mellis et fellis: ubi uber, ibi tuber.

69. Omnia proposuit labori Deus.

Horatius:

„nil sine magno

Vita labore dedit mortalibus —“;

et Vergilius:

„labor omnia vincit

improbus“.

Ferunt fabulae Jovem hominibus omnia venalia exposuisse, precium esse laborem. Dicitur non potest quantum in re omni valeat quantulacunque sedulitas, ut de formicis scribit Plinius.

70. Immodica imbecilla.

71. Modica firma.

Quum Theopompus rex Lacedaemoniorum ephoros regio imperio opposuisset, querenti uxori, quod minorem

filiis potentiam esset traditurus quam a patre accepisset „atqui firmiorem“ inquit. Modicum vero cum mediocre est, tum moderatum: utroque dictum pertinet. Et in omni vita res mediocres jucundiores ac stabiliores sunt, quam vastae atque immanes. Unde illud Hesiodi „dimidium plus toto“ quia mediocritas nimietate praestabilior; et Claudianus: vivitur exiguo melius“.

72. Magnus ope minorum.

Nemo ad magnitudinem pervenit, nisi auxilio minorum: quo gravius est illum infirmiores despiciere, quorum adjumento eo evector est, unde hoc ipsi facere liceret.

73. Vicit vim virtus.

Virtus ut Deo cognata vires omnes hominum infringit.

74. Stravit fortunam virtus.

Multis exemplis ostensum est, potentiorem esse virtutem opibus et casibus fortuitis, ut magni et excellentes virtute viri humanos casus sublimes et intrepidi calcarint et quibus opes succubuissent, ea virtus superavit velut carcerem Socrates, Rutilius exilium, inimicitias potentum Cato, sed atrocissima dictu nostri martyres.

75. Fortitudo in fortunam, non homines.

Non est fortitudo caedere, sternere, cladem hominibus afferre: hoc beluarum est, non hominum. Vera

fortitudo est vitia cohibere, fortuita despicere, nihil nisi probitatis timere jacturam.

76. Optima cibus invidiae.

Invidia non arrodit, nisi excelsa et optima: humilia, abjecta, vilia negligit, non sunt illi esui. Molestum est invidiam ferre et tamen molestius nihil habere invidendum.

77. Invidia sibi et aliis venenum.

Alia perimit, sed primum se ipsam: in ceteris invidia est iniquissima, in hoc aequissima, quod et illum tanquam veneno consumit, in quo est, et eum ulciscitur, quem impetit.

78. Invidia vipera.

Ferunt hanc edi arrosis matris lateribus: ita priusquam exeat matrem perimit. Sic invidia primum omnium enecat eum, in quo gignitur, tum prodit venenatissima fera.

79. Quod Deo et homini.

Aequum est nos ipsos voluntati Dei praeberere morigeros ac obsequentes: nobisque idem placere, quod Deo: ne quis indignetur aut improbet res sic aut aliter evenire, quum autor sit omnium Deus: nos quorsus tendant ignari.

80. Da caecus.

81. Accipe oculatus.

Decet eum, qui dat, non meminisse beneficii nec multum spectare cui det, certe continuo oculos avertere ne exprobrare aut imputare videatur aut laudem quaerere: eum vero qui accipit intueri non tam munus quam dantem et semper meminisse gratiae. Idcirco fingunt tres esse gratias, duas nunquam retrospicere tertiam semper priores intueri.

82. Bonus bonis et malis.

83. Malus nec malis nec bonis.

Bonus et admirabilis et carus est bonis et malis malus vero neutris.

84. Praesidium in innocentia.

Inter tot vitae hujus pericula quum reliqua omnia injuriae obnoxia sint, innocentiae noceri non potest quum et reliqua fluxa et evanida et infirma sint, sola innocentia efficit, ne aliqua violari possimus, nec quisquam alia re magis fidere aut alia debet comparare suae salutis munimenta, queis non tutus modo agat inter pericula sed inter maximos terrores securus. „Innocentia humanorum summum“ inquit Plinius in praefatione.

85. Matura.

Quod aliter dicitur: festina tarde. Augusti verbum apud Suetonium; per quod intellige debere in negotiis

gerendis celeritatem tarditati admisceri, nec quicquam nimis properanter agi, nec nimis lente. Haec duo verbo unico significari putant Matura, ut apud Sallustium: nam priusquam incipias consulto, et ubi consuleris mature opus est facto. Quanquam in consulendo velim suscipi plus tarditatis, in agendo autem, modo sit satis graviter deliberatum, plus celeritatis.

86. Ciconiae beneficium.

Ciconiae hic est mos ut unum e pullis relinquat ei domui, in qua est nidulata. Tum et parentes senio defectos tamdiu et nutrit et gestat humeris quam ipsa ab eis fuerat parula atque imbecillis educata: unde „ἀντιπελάργειν“. Ita optime in eam collocatur beneficium et in homines gratos, qui ejus significentur nota: tametsi commodandum est cuique possis. Quod vulgo nostrates dicunt: „benefac, nec spectes cui sed gratis“: potissimum propter exemplum.

87. Comoedia vita humana.

Est enim ceu ludus quidam, in quo unusquisque agit personam suam. Danda est opera, ut moderatis affectibus transigatur: nec cruenta sit catastrophe aut funesta, qualis solet esse in tragoediis, sed laeta qualis in comoediis; ideo additur:

88. Ne vita tragoedia.

In qua turbulenta et saeva sunt omnia.

89. Confide recte agens.

Neminem metue innocens. Nam probo animo nemo potest nocere et si corpore noceat, hactenus nocet, ut animam ex eo tanquam e carcere in libertatem emittat veramque vitam.

90. Veritas temporis filia.

Verum quod diu latuit procedente tempore existit et apparet, ne quis fidat mendacio vel putet in occulto semper veritatem fore. Cicero: opinionum commenta delet dies, naturae iudicia confirmat.

91. Lupus mendacio tempus.

Vorat enim et absumit.

92. Veritas premitur non opprimitur.

Laborat verum, sed eluctatur tandem.

93. Mendacio comites tenebrae.

Tandem enim obscuratur, tum et amat tenebras, quibus tueatur sese.

94. Veritatis splendor comes.

95. Exilium inter malos.

Non est exilium a patria abesse, sed a bonis et inter malos agere. Relegarant Sinopenses Diogenem

Cynicum: „et ego illos relegavi“ inquit Diogenes, quum hic Athenis viveret, illi in Pontica barbarie.

96. Ne hilarem insaniam insanias.

Ex Seneca, quum quis mente abjecta vel submersa voluptatibus se et deliciis mancipavit.

97. Inter spinas calceatus.

Admonet non incaute agendum inter inimicos: quumque inimicis saepta sit haec vita, circumspectione et magna cautione opus est ad eam transigendam.

98. Deum sequere.

Vetus dictum: ἔπος θεῶν; potest sic dici: Deus dux: ut illius et ductui atque auspiciis te totum in hac vitae militia permittas et imperiis obtemperes et exemplum aemuleris.

99. Fama pluris quam opes.

Et jucundior est et utilior. Multos videmus magnis spoliatos opibus propter adversam famam, alios propter secundum et favorabilem rumorem locupletatos.

100. Virtus pluris quam fama.

Res solida et firma et perennatura pluris aestimanda est, quam ficta atque adumbrata: et corpus quanto majoris, quam umbra?

101. Virtutis umbra gloria.

Ex Socrate. Ideo compendiosa est ad gloriam per virtutem via.

102. Oculus in pectus.

In pectore est cor, sedes cogitationum. Perinde est ac si dicas: nosce te ipsum.

103. Non extorquebis amare.

Claudianus in Panegyrico sexti consulatus Honorii. Cetera extorquentur vi, amori non potest vis inferri.

104. Tempus edax rerum.

Ovidii in Metamorph. 15, et Aristoteles. Omnia tempore contabescunt et decidunt, praeter Deum et spiritus, quibus ille immortalitatem communicavit.

105. Subjecta Dei manu consistimus.

Nec angeli nec animae nostrae sunt natura sua immortales, sed voluntate dei: nec res ulla vel momentum duraret, nisi eam regentis Dei cura sustineret. Quo intolerabilior est in tanta infirmitate superbia aut ingratitude, si non agnoscas cujus munus sit vita et ea, quibus intumescis.

106. Gloria vento discutitur.

Quum aliud non sit quam flatus quidam.

107. Propter invidiam vela opulentiam.

Invidia, inquit Sallustius, ex opulentia orta est: ideo opes celandae sunt, ne invidiam nobis pariant; grave est enim eam ferre, quamvis innoxiam.

108. Honores onera.

Multae curae et solitudines suscipiendae sunt, multi labores adeundi constitutis in dignitate aut honore, maxime quum illum student conservare. Non minus erit venustum, si dicatur:

Fasces fasces.

Erant fasces magistratuum Romanorum insignia, sunt et fasces sarcinae ac onera.

109. Virtutis radices altae.

Ad stabilitatem virtutis pertinet, quum reliqua vix summo solo haereant.

110. Mortalibus immortalia praeferenda.

Ut virtus et ejus aeternum praemium divitiis aut honoribus aut quibusvis humanis affectibus.

111. Alata aetas.

Celerrime enim avolat: „et fugiunt freno non remorante dies“. Et hoc citius, si sit bona aetas, nam mala diutius immorantur et premunt.

112. *Fidens non confidens.*

Sperandum est bene, sed non stolide aut imprudenter, quumque incerta sint omnia futura, nec in felicitate attollendus est animus nec in adversis contrahendus. Nec id tamen sperandum aut aggrediendum, quod majus sit viribus aut verecundiae terminos excedat.

113. *Cujus pudebit pigeat.*

114. *Ne feceris quod factum nolis.*

Finis in re omni spectandus est, stultumque est id agere quod postea multo redempturus sis. Ne feceris, quum parum proderit poenitentia.

115. *Stulta de alienis superbia.*

Videtur enim absonum, si ob eas te res extollas quae tuae non sunt. Porro quid sit alienum declaratur proximo symbolo.

116. *Alienum quicquid adimitur.*

Quod tolli potest nostrum non est, ut fortuita et corporea: solus animus est noster.

117. *Quod commodavit fortuna tollet.*

118. *Quod mutuavit natura repetet.*

119. Quod paraverit virtus retinebis.

Commodata videntur a fortuna, quae eadem redduntur: mutuata a natura, quae similia non eadem; sed utraque non diutius futura sunt apud nos, quam creditor aut commendator permiserit. At virtutis praeclara facinora, quemadmodum inquit Sallustius, sicuti anima ipsa immortalia sunt.

120. Princeps privatis sublimior sentiendo.

Non decet principem aut opibus modo aut potentia privatis excellere, sed sensu quodam et opinionibus supra popularem captum sapientissimis ut non moveatur exiguis et vilibus reculis, sicut plebecula, sed sit in eo ut dignitas ita sapientia quaedam singularis. Indignum enim est eos quibus ceteri parent non melius de rebus censere, quam vulgus imperitorum hominum.

121. Princeps multis consulendo.

Hoc demum est principem agere publicas utilitates suis antepondere, existimareque neminem esse inter subditos, ejus cura peculiariter ad se non pertineat. Itaque princeps officium suum implet propria commoda et proprios affectus exuendo, induendo communes. Idcirco enim electi sunt principes, ut essent qui suis privatis soluti curis publicis exebarent. Licebit et sic dicere: Officium est imperare non regnum.

122. Tu tibi venerabilis.

Ne quid turpe vel agas vel cogites reveritus te ipsum.

123. Malum occultum perniciosissimum.

Non enim potest aut poenitudine deleri aut castigatione tolli aut explicatione levari aut consolatione leniri sive sit delictum sive affectus aliquis.

124. Non quam diu sed quam bene.

Ad vitam et actiones omnes pertinet. Multis breve tempus seu vitae contigit seu quid aliud agendi: nemini adempta est in quantulocunque tempore facultas recte se in eo gerendi, quod instituit. Ideo non refert, quanta sit ei diuturnitas, sed qualis administratio: nec vitam, ut sit bona, longam esse oportet, vel in uno momento sanctissime licet vivere.

125. Nomen prae opibus.

Pluris enim faciendum est bonum nomen, quam divitiae multae, juxta sententiam Salomonis.

126. Odiosus, modo immerito.

Ne cures, quod odio habearis, modo id culpa tua non contingat, quod aliquid ipse feceris odio dignum.

127. Ingratitudo multis immerentibus noxia.

Cessant enim homines benefacere si in ingratos inciderint. Ita gratos recusant experiri ab ingratis laesi. Idcirco lex erat in Graecia adversus ingratos, quod id vitium videretur communioni et societati hominum vehementer damnosum.

128. Injuria oblivione ulciscenda.

Non est verior adversus injuriam ultio, quam si obliviscaris ejus: sic enim nec animum uret nec magis laedet quam si facta non esset.

129. Praecipitis consilii assecla poenitentia.

Multum enim cogitandum et deliberandum est antequam statuas. Sententia ex Platone sumpta.

130. Quod uni, et omnibus.

Pari sumus omnes creati lege: quicquid uni evenit, potest et omnibus evenire, ne quis quum aliena vidit mala securus agat.

131. Ne ferrum igni.

Non est ira ferro armanda. Ex Pythagorae symbolis.

132. Lacrimis ignis extinguendus.

Iram contra te lacrimis et poenitentia et petitione veniae placato non solum Dei sed etiam hominum.

Non est turpe veniam precari, turpe est Deum aut hominem habere inimicum.

133. Fastigio caput summittere.

Potentiae cede, ne cum opulentiore aut majore aut meliore contendito.

134. Falso nomine non gaudendum.

Fluxum est enim et momentaneam, nec juvat, quum reclamet conscientia.

135. Amicus ut non alius.

136. Inimicus ut non idem.

Amicus sic amandus est, sic colendus, sic cum eo versandum, ut non putes posse inimicum fieri; inimicum vero sic oderis, tanquam aliquando amicus sit futurus; in quo damnatur a Cicerone sententia Biantis Prienaei, quam secutus est in Mimis Publius.

137. Quod videri vis, esto.

Nulla via facilior. Non idem valent fucata et simulata, quod vera et solida: magna istis inest vis, infirma sunt illa.

138. Oculum in metam.

Spectandus est in rebus omnibus finis et exitus ne praesentibus periculose decipiamur.

139. Nocens metuit poenam.

140. Innocens nec casum.

Nocens stimulante conscientia metuit paratam legibus poenam: innocens fiducia conscientiae nec humanos casus pertimescit, quum sua omnia in se uno, hoc est in animo et virtute posita esse ducat; tum et illum sequitur, illi fedit, in cujus manu sunt casus omnes.

141. Excusanda servitus sub necessitate.

Non dico honesta, ut Publius, sed excusanda: causam enim probabilem potest afferre, cur serviat, quia necessitate impellitur. Sed multum interest, quam quisque fingat sibi necessitatem.

142. Ne a pudendo vincaris hoste.

Ut voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus, ira et ceteris vitiis.

143. Turpibus ne servito.

Ut vitiis et malis hominibus, quorum consuetudine fis peior et eorum sceleribus videris esse administer.

144. Amicum inimicum fugito.

Hoc est assentatorem, fucatum amicum et eum qui sub amicitiae nomine odit aut contemnit aut invi-

det: sunt enim, qui amicos infelices diligunt, felicibus invident. Tum illos potissimum fugito, qui amorem simulant, quum insidientur probitati et virtuti, aut qui familiaritate ostensa labem et ignominiam afferunt, quique ad flagitia et facinora vel exhortantur vel incitamento sunt exempli sui.

145. Ne lingua mente celerior.

Cogitandum prius quid loquaris. Velocissimus datus est animus, ne quid possit eum praevertere, si velit: debet hic esse linguae clavus.

146. Bellum cum vitiis.

Non cum hominibus debet geri bellum nec vires ac robur in eos ostentandae, sed in vitia, qui sunt veri hostes nobis exitiabiles.

147. Divitiae injuriae pignora.

Ex Eucherio Lugdunensi. Multis fit injuria, tantum ut tollantur opes, expilantur a furibus, spoliantur a latronibus et caeduntur; in hos calumniatores invadunt, in hos judices acriter cognoscunt et animadvertunt, praesertim in iis criminibus, ob quae fortunae adimuntur, in quibus nulli tutiores sunt quam qui quod perdant non habent. Nulli periculo propiores divitibus.

148. Bona ad benefaciendum.

Non convenit bona vel animi vel corporis vel externa data esse homini ad nocendum: nec ad malefaciendum tributa sunt, quod nomen ipsum indicat, ut et sibi prosint et aliis.

149. Maximae opes prodesse.

Nihil jucundius ipsi, qui id facit, nihil eidem tutius: nam qui profuit multis, hunc tuentur multi.

150. Thesaurus gratia boni.

Magnus est thesaurus gratia, quam vir bonus debet pro beneficio.

151. Quod vides, non diu.

Quaecunque in vita cernis, non diu cernes: aut enim illa interitus auferet aut te.

152. Ut verax, ne suspicax.

Ex Eucherio. Qui enim suspicax est, facile quae comperta non habet affirmabit: ita mentietur affectus impulsu.

153. Non dives, ni contemnas.

Ex Seneca. Nemo enim suis divitiis ut oportet utitur: nec fructum ex eis ullum capit, qui noctes et dies pro illis est sollicitus: qui vero possidet tanquam alienas, hic demum tanquam suis fruitur. Nullum

bonum juvat animum, nisi ad cujus amissionem ipse praeparatus est; hinc illud mimi: despiciere oportet quod possis deperdere.

154. Expende.

Singulorum pondus et pretium aestimandum, tum quae dicturus quaeque acturus, exordia, progressus, exitus rerum.

155. Sine querela.

Vivendum ita ut non sit cur vel te quisquam conqueratur vel ipse de quoquam aut de fortuna: nec ipse cuiquam facias injuriam nec factam tibi credas. Seneca de tranquillitate vitae: assuescendum itaque conditioni suae et quam minimum de illa querendum et quicquid habet circa se commodi apprehendendum. Nihil tam acerbum est, in quo non aequus animus solatium inveniat. Hoc est symbolum nostrum.

156. Frenum in lingua.

Ne soluta dicat, quod noceat: unde infrenes nominantur.

157. Ne bos in lingua.

Allusio ad vetus proverbium. Bos moneta erat nummi Attici et hinc ipse nummus sic appellabatur. Qui tacebant pretio conducti dicebantur loqui non

posse, quod bovem haberent in lingua. Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacentem, quum anginam causaretur, quidam dixit: non anginam patitur sed argentanginam.

158. Accurate cogita immutabilia.

Multum deliberandum est antequam facias, quod factum mutari non poterit, ut: ducere uxorem, sacris initiari aut bellum suscipere aut proelium committere. Potest etiam alio referri, ut multum de aeternis illis post vitam cogitemus quo sanctius hic vivamus.

159. Longius, modo tutius.

Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne sectemur dispendiosa compendia vel in eruditione vel in paradis opibus aut ejusmodi. Augustus solitus erat dicere: Sat cito, si sat bene.

160. Populo cede, non pare.

Non est cum multitudine pugnandum, belua multicipiti, sed nec ejus opinionibus assentiendum.

161. Et pilo sua umbra.

Nullus est tam contemptibilis, qui non et prodesse in loco et quod facilius est nocere possit: ideo nemo contemnendus.

162. Hospes ne curiosus.

In aliena domo, in aliena civitate decet unumquemque modeste se gerere, nec curiose se interponere in administrationem: multo magis convenit nos in hoc mundo minime sollicite aut curiose agere, in quo plane hospites sumus seu exules verius.

163. Caede, modo doce.

Ex amore sciendi dictum a Diogene Antistheni, cum is sustulisset baculum ut discipulum caederet molestum sciscitatorem.

164. Magnum hospitium magni hospitis.

Non potest esse exiguum hospitium, quod implet magnus hospes: nec contemnendum id corpus quod inhabitat excellens animus.

165. Tota vita dies unus.

Ex Quintiliano in Mathematico: si omnia vitae hujus diligenter excutiantur, quid aliud est vita tota, quam dies unus? aut quid est in universa vita, quod non sit in quovis die? ut mirandum sit non exsatiari homines eisdem toties redeuntibus.

166. Diarii omnes.

Ex superiore pendet et ad brevitatem aetatis refertur.

167. Ex usu, non collatione fortuna.

Ut sis dives non spectandum est tibi quantum alii possideant, sed quanto tu egeas.

168. Majores superbus, minores moestus.

Ad minuendam superbiam spectet quisque praestantiores se in eo de quo intumescit: ad leniendum moerorem infeliciores in eo de quo tristatur.

169. Floris Argus, domi talpa.

In eos, qui in aliena mire oculati sunt, ad sua caeci. Argus centoculus fuit, talpa est caeca. Tabella est de manticis apud Aesopum et Persium, quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vitia, altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici: domi Tiresias, foris lynx.

170. Ne nimium scrutare.

In eandem sententiam; et sic: Ne molestus percontator.

171. Certum in incerto.

Nihil est vita incertius: in hac paranda est virtus, certissima possessio, intuenda altera illa immortalis, cogitanda mors, qua nihil est certius: vanae et incertae spes et sollicitudines dimittendae, ut quibus (quem-

admodum Manlius inquit) dum quaerimus aevum perdamus.

172. Voluptates specta abeuntes.

Nam quum adveniunt delectant, ideo palchrae jucundaeque existimantur: recedentes turpitudinem ac sorditatem suam produunt. Posset sic affirmari: in voluptate dorsum, non faciem. Videbis foeditatem earum et poenitentiam quam relinquunt: sic fiet, ut eas averseris et detestere.

173. Voluptas malorum esca.

Platonis sententia: malus capitur voluptate, bonus consilio, bono viro Deus lex, malo cupiditas.

174. Falle vivens, sed non te.

Vetus erat: λάθε βιώσας. Putant fuisse dictum Epicuri, de quo Plutarchus, et Horatius: nec vixit male, qui natus moriensque fefellit. Addendum tamen ne quis se ipsum in vita ignoret etsi ab aliis ignoretur.

175. Non refert, qua, sed quo.

Nihil refert, qua transeas in hac peregrinatione, sed quo pervenias: in omni loco, in omni fortuna licet recte agere et illo pervenire quo intendimus.

176. Scopulus in undis.

Ut sit in animo tanta firmitas, quam undae omnes et fluctus humanorum casuum concutere non valeant, semper immobilis et altior fortuna.

177. Miserrimum pendere.

Inter spem et metum suspensum esse miserrimum.

178. Ne bis puer.

Antiquum proverbium: „bis pueri senes,“ de senibus deliris et dementibus, admonet, ne in grandiore aetate vivamus aut sapiamus pueriliter.

179. Ne laborem citra praemium.

Ne laborem laboris praemium.

Laboris in res mundanas vel praemium est nullum aut certe vanitas vel alter labor honestior quidem sed molestior, ut qui dignitates dignitatibus mutant. Sic clamat Hercules ille in tragoedia: „finis unius mali gradus est sequentis.“ Interim praemium horum laborum est sempiternus cruciatus, sicut Paulus inquit: Stipendia peccati mors.

180. Pertuso dolio nil infunde.

Allusio ad dolium Danaidum apud inferos, ut habent fabulae. Ad multa tendit, ne quid des prodigo et

profuso, ne rimosae auri et loquaci arcanum credas,
ne cupiditatibus inservias, ne voluptatibus obsequaris,
ne insatiabilibus largiri assuescas.

181. Turpe gigantem in nano.

In tam pusillo corpore, quantum natura dedit
hominibus, tam fragili et infirmo turpissimum est esse
tam ferum et superbum animum, qui stultitia et super-
bia coelos etiam contingat.

182. Difficilis gloriae custodia.

Quam multa preferenda sunt studioso gloriae ut
paretur, ut parta conservetur: major perpetienda est
servitus, quam emptis de lapide, quum gloria nisi fun-
damentis virtutis innitatur, fugacissima sit.

183. Malus potentiae custos metus.

Fragiles opes, quas multi metuunt ac proinde ode-
runt. Sententia est omnium fere sapientum, quam tractat
in officiis Cicero.

184 Nescis quid vesper serus vehat.

Futura incertissima, ne quis nimium vel confidat
vel desperet. Dictum est Varronis, qui sic satiras ali-
quot suas inscripsit. Eodem refertur: „inter os et
offam.“

185. Faciem ne aperias.

Tecta est facies humana verecundia, quod solum velamentum reliquit ei natura. Non est exuenda tam honesto tegumento, nihil enim inverecundia detestabilius.

186. Manum per frontem ne ducito.

Allusio ad illud: perfricare frontem, sive faciem, sive os. De iis dictum, qui pudorem excutiunt.

187. Splendor summus non intuendus.

Solem si sereno coelo intuearis nocet oculis, interdum excaecat: sic si divinitatis fulgorem tentes contemplari oculos mentis amittes. Qui scrutatur majestatem, inquit Sapiens, opprimetur a gloria: non capiunt angustiae mentis humanae rem tam sublimem atque amplam. Non videbit me homo et vivet, ait Deus; adoranda sunt haec, non scrutanda.

188. Linguas ne praescinde sed cave.

Non est libertas hominibus tollenda; nam sicut Augustus dixit: „deceat in liberis civitatibus liberam esse linguas; sed sic vivendum, ne sit cur homines suam in te libertatem velint exercere.“

189. Ora virtute obtura, non metu.

Eodem spectat: non claudenda sunt ora metu, operculo fragili et invalido: bene agendo efficies, ne quis male de te sentiat ac proinde nec loquatur.

190. Cogitatus liber.

Nemo prohibere potest quenquam cogitare.

191. Cogitatus quis coget? vis veritatis.

Haec enim suspensiones omnes tollit et tanta est, ut ultro in mentes hominum se insinuet efficiatque ut nemini aliter libeat cogitare, saepe nec liceat. Ideo recte agendum est: non aliter assequemur, ut omnes de nobis recte sentiant.

192. Homo homini par.

Ne quis supra hominem se efferat, ne contemnat, ne despiciat, ne se praeferat alteri, quum simus omnes a Deo parente omnium aequo jure conditi et in hanc vitam missi. Potest etiam ex Seneca sic dici: Deo imperium, homini consortium.

193. Suavissimus post laborem fructus.

Sic demum frui juvat, quum res labore quaesita est, ut molestia praeterita usu praesenti levetur. Vulgare est: „parta labore juvant.“

194. Animo corpus fulciendum.

Non succumbendum operibus honestis et deficientibus corporis viribus: animi conatus tantus sit, ut labens ac decidens corpus sustentet, ex Seneca, lib. de vita beata.

195. Nocens se iudice nunquam absolvitur.

Semper enim accusatur et condemnatur a conscientia mentis suae. Juvenalis:

Exemplo quodcumque malo committitur ipsi
Displicet auctori: prima haec est ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur.

De hac re Cicero in Pisonem et pro Roscio Amerino et Seneca multis in locis. Apud Quintilianum est illud proverbii loco: conscientia mille testes.

196. Ebrietas nec madida nec sicca.

Ebrietas madida est quae fit ex vino aut cerevisia, sicca vero quae affectu aliquo immodico, cum is vim omnem mentis et iudicii consopivit, ut ira laetitia metus insolentia ex immodicis fortunae successibus, arrogantia voluptates et omne delectamentorum genus quam ebrietatem Graeci vocant *ἄστυον*, quasi invinam. Utraque cavenda, utraque hominem extra se pellit et impotem sui reddit.

197. Potentioem in te ne admittito.

Consuetudo vitiorum et qui a philosophis habitus dicitur, a Graecis *ἔξτε*, violentissimus est tyrannus, quum animum occupavit. Ideo magnopere laborandum est, ne quis talis in nobis invalescat: non erimus nostri juris illo admissio. Idem dicendum de multis perturbationibus, ut avaritia, sed potissimum ludi cupiditate amore et voluptate.

198. Precibus emptum carum.

Vulgare dictum. Cicero: emere malo quam rogare. Idem Apulejus in Floridis: magnum pretium sunt preces, quippe illis additur verecundia. Sic igitur te compara, ut paucis egeas, quo pauca roges: et rogatus magnum te credito accepisse pretium ejus quod rogaris, ne sis exoratu difficilis.

199. Quiesce nihil acturus.

Dictum Attilii, quod citat Plinius Novocomensis: satius est otiosum esse quam nihil agere. Nihil agere est rem inutilem aut non successuram tractare; consultius est quiescere quam id agere.

200. Ingenium inexercitatum torpidum.

Cato ingenium hominis dicebat ferro esse simile, quod ex usu splendiscit, at in otio rubigine obducitur et exeditur. Exercendum semper ingenium (otia enim feracissimum vitiorum seminarium) sed honesto aliquo et pulchro opere velut eruditione et virtute: nam rebus flagitiosis aut turpibus exercere hoc vero non exercere est sed corrumpere, de quo est sequens symbolum.

201. Ingenium situ pereat, non sentibus.

Praestat otiosum degere, quam malis exercitamentis occupari.

202. Nullus sine linea dies.

Ex vetere dicto et more Apellis Coi pictoris, qui tanta fuit in arte sua diligentia, ut nullus praeteriret dies tam aliis rebus occupatus, in quo non ipse saltem lineam aliquam penicillo duxisset. Et erat olim maxima pars artis in lincis tenuissime ducendis sita. Admonet non debere diem ullum abire, in quo non aliquid dignum homine egerimus, opus videlicet ingenii vel ad eruditionem, vel ad prudentiam, vel ad probitatem et pietatem spectans: quem dicunt fuisse Censorii Catonis morem. Iis vero, qui aliis artibus vitam quaerunt, aliquid esse in sua cuique arte quotidie exercendum.

203. Calumniae morsui remedium nullum.

Nullum fere est tantum malum, cui natura remedium non pararit, saltem fuga: atqui calumnia et clam mordet et ante occidit quam sentiatur.

204. Benevoli multi, consiliarii pauci.

Ex Salomone. Multis bene et velis et facias, arcana tua ne cuivis committas nec quemlibet consule. Delige, quo possis in hanc rem tuto et cum fructu uti.

205. Justitia gratuita.

Ex Cicerone (primo de legibus): nihil est injustius quam justitiae praemium quaerere et, qui mercede est vir bonus, mercede etiam erit malus.

206. *Misericordia venalis crudelis.*

Crudele est eum, qui sic affectus est, ut misericordia indigeat, cogere aliquid pendere quo sublevetur. Est enim acerbus et inmitis animus quem non flectit hominis calamitas, sed suum commodum.

207. *Bonorum rector, malorum victor.*

Ex Seneca (epist. 85): In secundis rebus regendum est, in adversis pugnandum. Fortuna prospera gubernanda arte consilio prudentia ingenio: irata retundenda magno robore et invicto animo superanda.

208. *Quod invenisse pigeat, ne quaeras.*

Satius est id ignorari, ut probrum domesticum, tristem sortem a divinaculo: quae si praedicatur nihil aliud quam angit assiduo cor.

209. *Tantum scis, quantum operaris.*

Ferunt verbum hoc fuisse frequens divo Francisco. Ita est. Verius scit vir bonus et rudis, quid sit virtus, quam malus et doctus; et in rebus sacris Christi spiritus copiosissime praebet se piis. Quid prodest malo scientia? nec vere scit, tametsi argute disserat: nam in peccato semper inest caecitas. An non melius novit quid sit pingere, qui imperite de pictura disputans perite pingit, quam qui doctissime disputans indoctissime et lineas ducit et colores inducit?

210. Persona publica privatam depone.

Cui magistratus aut imperium aut principatus maddatur, is sciat jam non sibi suas utilitates quaerendas sed populi cui praeest: sic optime publicum officium administrabit, alioqui fiet tyrannus. Deberet pro curiarum foribus dictum aliquod in hanc sententiam inscribi, quo admonerentur magistratus et eorum consultores: huc ingrediens personam privatamque relinque in limine, publicam sume.

211. Parvo fames constat, magno fastidium.

Naturae paucis rebus satisfit, fames exiguo cibo placatur et tollitur: ingentes mensae fastidium adferunt et morbos.

212. Unum est necessarium.

Verbum Domini et Servatoris nostri Christi ad augendam curam pietatis et minuendam sollicitudinem rerum periturarum. Procuratio et cibi et potus et rei familiaris, in qua Martha versabatur, utilis quidem homini ad tempus: ad sedere ad pedes Domini et verbum illius puris animis haurire, quod erat Magdalenae munus, id demum necessarium et quod nunquam auferitur. Cum omnia sive ingenii decora atque ornamenta, sive corporis atque externa commoda expenderit, intelliges unum esse homini necessarium.

213. *Mente Deo defixus.*

Hoc symbolum tam fausto omine ponetur ultimum, quam illud primum: *Scopus vitae Christus*. Ipse est initium, ipse finis, ab ipso proficiscuntur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos affigamus, si volumus beati esse, non alio clavo quam mente ipsa. Possunt alia permulta symbola deduci ex Platone, Cicerone, Seneca, Horatio, sed praecipue sacris literis, fonte ut copiosissimo ita liquidissimo ac purissimo, et scriptoribus nostrae religionis. Adsunt proverbialia tot et metaphorae et allegoriae, fabulae quoque et historiae, quae suppeditare magnum numerum possunt; et nostra haec mutari atque in alias verti formulas licebit et ex scholiolis alia desumi. Quocirca nec illa attingi, quae sunt omnibus in ore: „nosce te ipsum“, „ne quid nimis“, „sponde jactura praesto est“ quae dicuntur tria Apollinis oracula; et „dimidium plus toto“, quod Hesiodi, tum „sustine et abstine“, quod Epicteti. Haec, quae posui, sufficient sive ad sententiarum copiam, quae omnes pene his sunt conclusae, sive ad rationem ostendendam, quemadmodum alia possint innumera excogitari.

FINIS.

Verlag von A. Pichler's Witwe & Sohn, Wien.

Katechismus der Gerechtigkeit

für Staatsbürger

von

Dr. Fr. Schmid-Schwarzenberg,

Professor an der Universität Erlangen.

16°. 7 Bogen. geh. M. 1.— = fl. —.50 = Fr. 1.35.

V o r w o r t.

Wenn die Gerechtigkeit untergeht,
so hat es keinen Wert mehr, dass Menschen
auf Erden leben. Kant.

Der deutsche Geist hat mit dem Aufgange der Sonne seines Selbstbewusstseins als die höchste Angelegenheit die Verwirklichung der hohen Idee der „Gerechtigkeit“, wie wir im Unterschiede zur alten Welt sie fassen, betrachtet und angestrebt. Solche Bedeutung hat das Wort „Gerechtigkeit“, dass der erste grunddeutsche Denker — Nikolaus Taurellus im sechzehnten Jahrhundert — über den Sternen die „Gerechtigkeit“ als das Allerhöchste erkannt und dass in seinem Geiste Kant auf der Erde die „Gerechtigkeit“ als das unerlässlich Nothwendige gelehrt hat, wenn das Menschendasein überhaupt einen Wert haben soll. Dass die Menschen zur „Gerechtigkeit“ erzogen werden müssen, war unserem Kant ein so dringendes Anliegen, dass er den Wunsch aussprach, es möchte doch ein „Katechismus der Gerechtigkeit“ verfasst werden. Infolge dieser mächtigen Anregung ist durch vieljährige mühsame Arbeit der vorliegende „Katechismus der Gerechtigkeit“ zustande gebracht worden. In der einfachsten Weise soll er das lehren, was über die „Gerechtigkeit“ als Fundament und Kuppel des Hauses, der Gemeinde, des Staates jedem Staatsbürger zu wissen schlechthin nothwendig ist, damit er mit klarem Selbstbewusstsein als Persönlichkeit seine Rechte wahren, seine Pflichten erfüllen, seine Macht entfalten und immer recht handelnd, sich und die anderen dem gemeinsamen Ziele näher bringen kann. Möge dieser Katechismus der „Gerechtigkeit“ zur Förderung der „Gerechtigkeit“ auf Erden beitragen!

University of British Columbia Library

DUE DATE

DISCARD

